

Parlem d'un paisatge dissenyat i estructurat com una seqüència discontinua d'elements físics molt específics: les cases adossades o aïllades; les rotondes per la distribució del trànsit local, repetides infinitament a accessos, entrades i sortides d'autopista; les gasolinera o els petits o grans hipermercats. El paisatge residencial en aquest context resulta de la variació estandarditzada de teulades, façanes, jardins o porxos d'entrada. Un paisatge urbà on les discontinuïtats i les petites diferències es van repetint indefinidament, com ho recordava la cita del llibre d'Edward Relph *El paisatge urbà modern* amb la que començava aquesta tesi.

Barcelona *rewind-fast forward*: de la 'ciutat massiva' a la 'ciutat multiplicada'. Síntesi històrica i territorial

Abans de l'anàlisi empírica i quantitativa es presenten algunes explicacions referides al context territorial de la província de Barcelona en dos moments diferents de la seva evolució territorial recent. En el decurs dels últims cinquanta anys s'ha produït un canvi el model territorial associat a les formes del creixement urbà i a la pròpia estructura urbana. Un model territorial que es pot definir a partir de tres elements:

- les condicions de la centralitat i la jerarquia urbanes.
- el paper dels fluxos de població migrant com a agent actiu en l'evolució territorial.
- les característiques del model de producció residencial.

A continuació, es plantejaran tots tres elements en referència al primer escenari, la 'ciutat massiva', que correspondria a l'evolució de la ciutat entre els anys cinquanta i bona part de la dècada dels setanta, i al segon escenari, la 'ciutat multiplicada', que es referiria a l'evolució metropolitana des de mitjans dels anys setanta i fins al moment actual.

La Barcelona 'massiva': llocs centrals i models duals de creixement urbà

El primer escenari, la 'ciutat massiva', s'ajusta clarament al que, en paraules de Francesco Indovina, es pot definir com una organització del territori fortament jerarquitzada, una jerarquització *hard*:

"Per gerarchizzazione *hard* è possibile intendere, con riferimento al problema delle aree metropolitane, che il territorio risulta nell'insieme strutturato sulla base di relazioni mono-direzionali verso il "centro", nel quale sono concentrati il capitale, le funzioni di relazioni economiche, quelle culturali e di servizio. Anche la stessa infrastrutturazione dei trasporti segue questo schema, così come il movimento della popolazione per lavoro, ovviamente, appare determinato da monodirezionalità." (Indovina, 1998)

Els tres elements abans esmentats, configuren, de fet, tres processos paral·lels i complementaris que articulen el que serà el territori de la Barcelona *fordista*, la ciutat del creixement concentrat, l'explosió demogràfica i la colonització urbana del territori agrícola.

Centralització i concentració de la inversió i l'activitat

Durant l'etapa del fort creixement econòmic dels anys seixanta i primers setanta es produirà un procés de potenciació d'un territori de forta centralitat limitat a Barcelona i els municipis connurbats. La imatge més clara d'aquesta concentració productiva a l'àmbit metropolità immediat a la ciutat matriu és la construcció de la factoria Seat a la Zona Franca (Roca, 1997). Com correspon al model productiu característic del fordisme, les inversions es focalitzen en l'expansió de la indústria i els esforços s'encaminen a la conformació d'un mercat massiu capaç d'absorbir les creixents produccions. L'exemple més clar és l'expansió de l'automòbil, tant des del punt de vista de la producció com del consum. De fet, els requeriments exigits per la producció en massa es donen a l'àrea barcelonina: mà d'obra barata i no qualificada, sols barats i en disposició de connexió amb infraestructures viàries, i possibilitats per a ampliar de forma progressiva els mercats de consum.

Fluxos immigratoris de gran escala i expansió territorial de la massa urbana

Arribades importants de noves poblacions desborden els marges del territori urbà fins aleshores destinat a la funció de coixí residencial per als nouarribats a la ciutat, com era el cas del centre històric. Els àmbits d'acollida de la població nouvinguda ultrapassen, fins i tot, els límits administratius i les ciutats de la connurbació eixuguen gran part dels volums de població immigrants.

El període de major creixement es situa entre el 1950 i el 1967, quan el signe i el perfil dels saldos migratoris de la ciutat són determinats per la immigració (Cabrè; Muñoz, 1997), amb puntes com els anys 1963 i 1964, que enregistren l'entrada de 43.455 i 44.296 immigrants, respectivament. Els volums i, sobretot, els ritmes d'arribada de nova població suposaran l'inici d'un canvi de model pel que fa a les estratègies de producció i les formes de desenvolupament del territori residencial. S'accentuaran els processos d'especialització funcional del territori i de segregació social dels habitants que ja s'havien desenvolupat en etapes anteriors, com als anys trenta, encara que a escales territorials més limitades.

El paper del nou espai residencial: colonització de territoris a partir de l'addició de conjunts d'habitatge massiu

El creixement urbà s'entén com expansió lineal sobre els territoris contigus i adjacents. El nou territori residencial articula processos de colonització accelerada d'àrees fins llavors expectants i al marge de la circulació immobiliària i els mercats del sòl, de forma que el planejament vigent serà clarament sobrepassat per les dinàmiques de creixement expansiu. Una situació que derivarà vers una lectura perversa d'algunes figures de planejament com els plans parcials (Ferrer; Nel·lo, 1995).

Les promocions d'escala reduïda, inspirades en referències al model de la ciutat-jardí, d'una banda, i en les realitzacions de la política residencial de 'cases barates', característiques de dècades anteriors, són substituïdes per construccions d'habitatge massiu, legitimades a partir d'una visió reduccionista d'alguns plantejaments del moviment modern. La 'casa-bloc', transformada en la repetició seriada de blocs d'habitatges, és la tipologia edificatòria que protagonitza aquest creixement per addició de peces homogènies i en moltes ocasions prefabricades. En el plànol ideològic, l'expansió urbana es configura a partir d'un discurs urbà de contingut clarament habitacional que es caracteritza per la urgència de la urbanització, d'una banda, i la minimització d'infraestructures urbanístiques i espais de relació en els conjunts edificats, d'una altra.

La Barcelona 'multiplicada': territoris difús i nous models de creixement urbà

A mitjans dels anys setanta, com a conseqüència del model econòmic i territorial adoptat, l'especialització i la segregació dels territoris són característiques evidents a la regió de Barcelona. Les clares distincions funcionals i morfològiques, entre l'espai urbà i el rural determinen la polarització del territori en termes de centre-perifèria; producció-reproducció. Tant els creixements poblacionals i urbanístics com els gradients de densitat, defineixen clarament un àrea central, configurada al voltant de la ciutat de Barcelona i les extensions cap al Vallès, d'una banda, i la línia costanera, d'una altra.

Els tres elements assenyalats abans poden plantejar-se ara a la llum dels processos que han caracteritzat l'evolució de la regió de Barcelona des de mitjans dels anys setanta i fins al moment actual. El nou escenari que es configura durant les dues últimes dècades s'ajusta al que, seguint de nou a Indovina, es pot definir com una jerarquització *soft* del territori:

"... esso passa da una gerarchizzazione *hard* a una *soft*. Il sistema metropolitano si articola, i flussi (economici, di persone, soprattutto di lavoratori, ecc.) non sono più mono-direzionali ma si indirizzano verso più punti strutturando delle reti.... ed in un certo senso la cosa più importante, si strutturano dei sottosistemi (sia economici che territoriali)...." (Indovina, 1998)

Descentralització dels fluxos i importància relativa de subcentres metropolitans

Durant aquest període, i sobretot des dels anys vuitanta, es produeix un esponjament a escala de la regió metropolitana²⁹ pel que fa a la localització d'inversions, població i activitat. En definitiva, el territori metropolità barceloní ha experimentat els processos de difusió econòmica que han caracteritzat els centres urbans occidentals, difusió recolzada pel nou tipus de producció flexible. La producció "just-in-time", la subcontractació de la producció al llarg d'una cadena segmentada d'empreses i la subdivisió dels processos productius prenen forma i lloc a la regió de Barcelona de forma progressiva. Dos fluxos paral·lels han caracteritzat aquesta desconcentració de les activitats econòmiques a la regió metropolitana de Barcelona. En primer lloc, la relocalització del secundari adaptat a la crisi industrial i en segon lloc, la concentració-difusió de les activitats terciàries (Serra, 1991).

Pel que fa al primer aspecte, cal matisar però que Barcelona continua essent un focus industrial amb una clara primordialitat territorial³⁰. Més aviat, l'evolució ha anat en la línia d'una modernització i internacionalització del sector industrial, com ho mostren, per exemple, els projectes de reforma del port de mercaderies³¹. Estaríem doncs davant d'un procés d'especialització i concentració selectiva al cor metropolità, perfectament compatible i, més encara, adientment funcional, amb el flux de desconcentració industrial cap als centres de primera i segona corona metropolitanes³², bàsicament als entorns de les ciutats madures de la regió.

Respecte al segon aspecte, s'ha de destacar que, certament, s'ha produït una difusió pel territori metropolità de l'activitat terciària, disseminada en incipients processos de terciarització de cascs antics a la regió metropolitana, o bé articulant noves polaritats fora dels nuclis urbans (Vallès, Nel·lo, 1989). Ara bé, això no ha implicat una veritable descentralització d'aquests tipus d'activitats sinó més aviat tot el contrari³³. Es configura així doncs, la tendència cap a la *sobre-centralitat*, que ja es va explicar en referència a les evolucions dels centres urbans occidentals als primers capítols. Una dinàmica articulada a partir d'una "estratègia polifuncional" (Sánchez, 1991) que mira d'atraure unitats productives directes cap a centralitats fortes dins del conjunt metropolità, aprofitant els corredors ja potenciats pel creixement fordista, i, a la vegada, inserir unitats de desenvolupament tècnic i centres direccionals dins l'estructura econòmica de la ciutat central.

²⁹ Entenc per Regió Metropolitana l'àmbit definit pel Pla Director de l'any 1968 i pel Pla Territorial Metropolità (Esteban; Ferrer, 1993). És a dir, l'anomenada "regió urbana funcional" (Vallès; Nel·lo, 1989), plantejada amb criteris "d'intensitat d'ocupació urbana" i de "previsió de metropolitanització futura" (Esteban, 1990). Aquest territori estaria integrat per les comarques de l'Alt Penedès, Barcelonès, Baix Llobregat, Garraf, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental.

³⁰ Sobretot si, com assenyalava Oriol Nel·lo, es té en compte que de la pèrdua de pes relatiu de l'activitat industrial, tant en nombre de llocs de treball com de valor produït, o desindustrialització, no sempre se segueix una disminució en valors absoluts. D'altra banda, la pèrdua de llocs de treball industrials pot aparèixer sobreestimada degut al propi procés de segmentació dins les empreses, que fa que tasques abans comptabilitzades com ocupació industrial ara ho siguin dintre de l'àmbit dels serveis (Nel·lo, 1994).

³¹ Juntament amb el projecte de "port logístic" i la Zona d'Activitats Logístiques (ZAL), els treballs de modernització han consistit d'una banda en la millora de l'accessibilitat i connexió generals, posant l'èmfasi en la intermodalitat i el transport multimodal, i d'altra en aconseguir una major flexibilitat: reordenació dels molls, racionalització de la gestió i dels treballs amb la creació de l'empresa Estibarna. Un conjunt de transformacions que s'expliquen a partir dels canvis que les noves tecnologies han introduït dins la logística portuària. En paraules de Ricard Piè:

"Els vaixells estan amarrats el mínim temps possible; l'important és la capacitat per a descarregar, emmagatzemar i redistribuir. El port modern és un port sense vaixells i amb grans extensions de containers, manipulats per grues que, de forma imparable, fan rotar la càrrega." (Piè, 1999).

³² Considero com a primera corona l'àmbit definit per l'àrea metropolitana estricta "coincident 'grosso modo' amb els límits d'algunes de les entitats metropolitanes successores de la CMB." (Vallès, Nel·lo, 1989: 9). La segona corona correspondria al conjunt de centres urbans o "ciutats madures" a l'entorn de l'àrea metropolitana i que "encapçalen mercats de treball i àmbits d'influència comercial propis..." (10).

³³ Així, al 1989, un 75,3% del total d'empreses de la regió metropolitana especialitzades en la prestació de serveis a d'altres empreses es concentraven al municipi de Barcelona. Entre elles, la concentració a la ciutat central era superior en el subsector d'activitats estratègiques com publicitat, consultoria-gestió, comunicació o recerca i desenvolupament (E. Baró; C. Miralles; A. Soy; Y. Ursa, 1989).

Un bon exemple d'aquesta hiper-concentració selectiva s'aprecia en les implantacions territorials de les noves formes de comunicació i telecomunicació, com el cablejat amb fibra òptica o serveis com les xarxes de caixers automàtics³⁴. Una economia de les xarxes que delata l'evolució cap a una distribució "sobre-centralitzada" tant dels recursos com de les possibilitats d'informació de la població.

El resultat, en termes globals, d'aquesta evolució general és la creixent diferenciació territorial, materialitzada, d'una banda, en l'especialització funcional dels usos del sòl a escala metropolitana i, d'altra, en la segregació tant morfològica dels territoris com social de les poblacions (Nel·lo, 1994). Aspectes que, d'altra banda, no fan més que mostrar la continuïtat de les tendències anteriors, fordistes, a una escala, però, regional i no de connurbació.

Redefinició de les migracions. La reorganització dels mercats residencials i laborals a escala metropolitana

Si l'etapa anterior s'havia caracteritzat per la concentració de grans volums de població forània, la dècada dels vuitanta es caracteritza, d'una banda, per l'aturada d'aquests fluxos i l'esdeveniment d'un relatiu retorn i, d'altra, per la coexistència de dos models contraposats: D'una banda, la major importància de les migracions intra-metropolitanes, majoritàriament producte de les noves pautes de la mobilitat residencial. D'altra banda, noves arribades en creixement progressiu de població procedent de països al marge del desenvolupament i que ocupen des de trames obsoletes de l'antiga ciutat industrial i el territori del centre històric, fins a espais residuals a les àrees de residència massiva dels anys seixanta. Unes tendències exacerbades durant la dècada dels noranta. Però si ha hagut una conseqüència directa dels processos econòmics i territorials esmentats al punt anterior aquesta ha estat l'increment de la mobilitat metropolitana a partir de dos processos: la reorganització dels mercats laborals i la redefinició dels mercats residencials a una escala supramunicipal i regional.

Pel que fa al primer procés, la dispersió relativa dels fluxos, revela el trànsit de models de mobilitat fortament radials cap a models més reticulars i articulats en base a la multidireccionalitat (Nel·lo, 1995), com ho posa de manifest el procés de difusió al territori de la regió d'autocontencions baixes, abans concentrades a la connurbació barcelonina³⁵. Aquesta clara característica de "metropolitanitat" (Clusa, 1995) afectaria, de fet, a gran part del territori català³⁶. Una mobilitat que pren la "forma de núvol" doncs és molt dispersa tant pel que fa al temps com a l'espai (Miralles, 1997).

Però, això és encara més vàlid per als desplaçaments "no obligats" que cada vegada assoleixen més protagonisme dins del marc territorial de la regió metropolitana. Així, si es comparen els resultats de l'Enquesta Domiciliària de Mobilitat, realitzada a l'àmbit de l'Entitat Metropolitana del transport, s'observa com, al 1984, del total de desplaçaments setmanals de les persones entrevistades, el 45,6% corresponien a la mobilitat no obligada. Al 1994, el percentatge s'apujava fins al 54,4%, és a dir, el mercat global de desplaçaments per mobilitat no obligada era ja superior al de la obligada (Soler, 1995). D'altra banda, els resultats de l'Enquesta Metropolitana de la Regió Metropolitana mostren com la ciutat de Barcelona perd pes com a destí dels desplaçaments no obligats de la població resident en altres punts de la regió metropolitana (Riera et al, 1992).

³⁴ Així, es palesa una clara concentració d'aquests serveis de nou format a la ciutat de Barcelona i a les zones més centrals del sistema metropolità - corredor costaner en direcció al Baix Llobregat i passadís cap a l'eix Terrassa-Sabadell -, mentre que les zones amb pitjor accessibilitat, les més necessitades dels serveis, resten al marge (Nel·lo, 1995).

³⁵ S'entén per autocontenció la capacitat d'un àrea per a retenir la població treballadora que hi viu i s'expressa en el percentatge de la població ocupada resident que treballa a la pròpia àrea. Així, una baixa autocontenció revela situacions de dependència, com és el cas dels municipis de la primera corona, o bé situacions de forta suburbanització, cas dels municipis petits que són els que creixen més ràpidament i alhora són més afectats per la baixada general de l'autocontenció a tota la Regió. Al 1986, les autocontencions per sota del 50% es concentraven a l'àrea metropolitana estricta mentre que al 1991 ja s'havien escampat per la totalitat del territori de la regió metropolitana (Nel·lo, 1995).

³⁶ En efecte, al 1991 el percentatge de persones ocupades que treballaven fora del municipi de residència era d'un 34,9% per al conjunt de Catalunya, percentatge similar a la mitjana de l'àrea metropolitana (37,4%) o dels municipis de la segona corona (40%) (Clusa, 1995).

Pel que fa al procés de reorganització dels mercats d'habitatge a escala supramunicipal, la importància de la mobilitat residencial i dels creixements suburbans són dos elements indeslligables de les dinàmiques d'expulsió de població des del centre metropolità, l'anomenat "filtre urbà" (Cabrè; Pujades, 1985), d'una banda, i de l'existència "d'àrees de relació migratòria al voltant d'altres subcentres metropolitans" (Módenes, 1995), d'una altra. El resultat doncs, és el mateix abans comentat en referència a la mobilitat laboral, una major complexitat dels fluxos de població sobre el territori.

El paper del nou espai residencial: tipologies d'habitatge baixa densitat i l'escala regional de l'expansió urbana

Si la imatge que abans s'ha exposat pel que fa al territori residencial durant el període fordista era la de la colonització massiva, la metròpolis flexible es definiria a partir del desenvolupament de dos processos complementaris:

D'una banda, el desenvolupament de dinàmiques de transformació urbana, remodelació i renovació del teixit construït de la ciutat central. Així, el projecte de "reconstrucció" de ciutat impulsat per les primeres polítiques urbanes de la democràcia – inspirades en l'ideari urbanístic d'Oriol Bohigas i la traducció que l'arquitecte fa de *L'architettura della città* d'Aldo Rossi – presenta una doble vessant residencial: en primer lloc, la rehabilitació del centre històric. En segon lloc, la reconstrucció urbanística a les perifèries de la connurbació, bàsicament a partir de la monumentalització de l'espai públic. Un projecte de reconstrucció que continuarà durant la dècada dels vuitanta amb experiències de descentralització d'èxit diferent segons els casos³⁷, i que culmina amb el procés de requalificació intensiva del territori urbà esdevingut amb totes les transformacions derivades de la celebració dels Jocs Olímpics.

D'una altra banda, es desenvolupa un creixement residencial molt important a escala de la regió metropolitana que s'explica a partir de dos processos: en primer lloc, la progressiva conversió de segones residències en primeres (Pallarès; Riera, 1991). En segon lloc, la producció de nou habitatge en àrees més llunyanes però ben comunicades amb el cor metropolità. Unes dinàmiques que seran analitzades més tard a l'anàlisi empírica que aquesta tesi proposa.

Bibliografia

ARRIBAS, Ramon (1991) "Els indicadors territorials en l'estudi de la població de la regió metropolitana de Barcelona. Els nivells de saturació". A *Papers de Demografia*, num. 52.

BARÓ, E; MIRALLES, C; SOY, A; URSA, Y (1989) "Els serveis a les empreses a la regió metropolitana de Barcelona: un sector emergent amb una localització molt concentrada". A *Barcelona economia*, num. 4, (95-108).

CABRÉ, Anna; PUJADES, Isabel (1985) "La població de Barcelona i el seu entorn al segle XX". A *Barcelona: gènesi i consolidació del fet metropolità. Avenç*, num. 88, (33-40).

CABRÉ, Anna; MUÑOZ, Francesc M. (1997) "Evolució demogràfica de Barcelona". A SOBREQÜÈS i CALLICÓ, Jaume (1997) *Història de Barcelona, vol. VIII El segle XX II. Del creixement desordenat a la ciutat olímpica* (107-133). Enciclopèdia Catalana, Ajuntament de Barcelona.

CIUCCI, Giorgio (1975) "La ciudad en la ideología agraria y F. LI. Wright". A DAL CO, Francesco et al.- *La ciudad americana*. GG. Barcelona.

CONDE, Yago (1992) "C-340. Drive-in". A *Quaderns*, 195, 1992 (72-76).

DURÀ, Antoni (1995) *Mobilitat residencial, contra-urbanització i canvi en l'estructura social de Santa Coloma de Gramenet. Un municipi de la primera perifèria metropolitana de Barcelona*. Tesi doctoral. Mimeo. Departament de Geografia de la UAB.

ESTEBAN, Juli (1990) "Els objectius territorials per a la regió metropolitana". A *Papers*, num. 2, (9-20). Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

ESTEBAN, Juli; FERRER, Amador (1993) "El planejament físic del continu urbà barceloní: implicacions supramunicipals". A *Papers*, num. 13, (11-18). Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

FERRER, Amador; NEL.LO, Oriol (1991) "Barcelona: la transformació d'una ciutat industrial". A *Papers*, num. 3, *Economia i territori metropolità* (10-30). Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

INDOVINA, Francesco (1998) "Algunes consideracions sobre la ciutat difusa". A *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 33 (21-32).

MIRALLES, Carme (1997) *Transport i Ciutat. Reflexió sobre la Barcelona contemporània*. Ciència i Tècnica, 10. Geografia i Urbanisme, UAB.

MÓDENES, Juan Antonio (1995) *Anàlisi geo-demogràfica de les àrees de relació migratòria local a la Regió Metropolitana de Barcelona*. (Memoria de tercer cicle). Mimeo. Departament de Geografia. UAB.

MONCLÚS, Fco Javier (1992) "Infraestructuras de transporte y crecimiento urbano en EEUU. Literatura reciente y nuevas perspectivas". A *Historia Urbana*, 1 (37-55).

NEL.LO, Oriol (1994) "L'impacte social de la reestructuració industrial a la regió metropolitana de Barcelona". A *Papers*. Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona. num. 18, (65-81).

PIÉ, Ricard (1999) "L'actuació al Port Vell de Barcelona: l'èxit d'un projecte que no fa ciutat". A *Karis*, num. 5 (6-9), maig.

RIERA, Pilar; PALLARÉS, Montserrat; FLORES, Jose Luis (1992) "Característiques de l'habitatge, la mobilitat i la percepció del territori". *Enquesta Metropolitana de la Regió de Barcelona, 1990*. vol. 3. Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

RAMÍREZ, Juan Antonio (1992) "Habitación mínima y expresión máxima. (El inconsciente filmico en la arquitectura de la costa andaluza)". A Ramírez, J. (1992).- *Arte y arquitectura en la época del capitalismo triunfante*. La balsa de la Medusa, 49. Madrid.

ROCA, Francesc (1997) "L'economia de Barcelona, 1939-1994". A SOBREQÜÈS i CALLICÓ, Jaume (1997) *Història de Barcelona, vol. VIII El segle XX II. Del creixement desordenat a la ciutat olímpica* (189-241). Enciclopèdia Catalana, Ajuntament de Barcelona.

SÁNCHEZ, Joan Eugeni (1991) "Transformaciones en el espacio productivo de Barcelona y su área metropolitana, 1975-1990". A *Papers*, num. 6, (55-76).

SERRA, Josep (1991) "La ciutat metropolitana. Delimitacions, desconcentracions, desequilibris". Ponència presentada al I Congrés Català de Geografia, Barcelona, maig del 1991. A *Papers*, num. 6, (33-51).

SOLER, Jacint (1995) "La mobilitat no obligada en els resultats de l'enquesta de mobilitat a l'àrea de Barcelona, 1994". A *Papers*, num. 24, (69-80). Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

SUTCLIFFE, Anthony (1992) "La ciudad en el cine". A *Historia Urbana*, 1, (7-25).

VALLÈS, Josep Maria; NEL.LO, Oriol (1989) "De ciutat a metròpoli. Notes per a una lectura del Pla Estratègic Barcelona 2000 des d'una perspectiva metropolitana". A *Barcelona economia*, num. 18, (9-20).

³⁷ És el que va caracteritzar la política de les "Àrees de Nova Centralitat" durant la segona meitat dels anys vuitanta. Un programa que identificà 10 zones on relocalitzar usos econòmics, terciari d'oficines i comercial, majoritàriament, equipaments i promocions residencials, en menor mesura, a la ciutat. Mentre que algunes de les "noves centralitats" seleccionades es van desenvolupar amb força èxit, sobretot les que van coincidir amb les quatre zones olímpiques, algunes altres, precisament les més "excèntriques" com, per exemple, l'operació al sector Renfe-Meridiana, al sud del barri de Porta, al districte de Nou Barris, encara avui resten per desenvolupar completament.

VI. La urbanització dispersa a la regió de Barcelona

En el cas de la regió de Barcelona, aquest creixement físic de la urbanització, aquesta expansió de la massa urbana, tot i produir-se de forma fragmentada i discontinua, o millor dit, a causa precisament d'això, ha provocat un continu consum de sòl. Com és ja força conegut (Serratosa, 1994), el sòl urbà a la regió metropolitana de Barcelona va créixer a un ritme molt important durant el segle XX però, especialment, durant les dues últimes dècades: Així, al 1880, de les 323.000 hectàrees que integraven el territori de la regió, 1.763 estaven urbanitzades. El sòl urbà havia crescut fins a 21.482 ha al 1972 i, vint anys més tard, ja es comptaven 45.000 hectàrees, al 1992. En altres paraules, la regió metropolitana de Barcelona va consumir més sòl a l'últim quart de segle que durant tota l'evolució anterior amb un ritme mitjà de consum de 1.000 ha anuals, equivalents a 3 ha per dia³⁸.

Aquest creixement del sòl urbanitzat no ha estat homogeni pel que fa als usos que s'han traduït sobre el territori ni tampoc ho ha estat pel que respecta a la manera com aquests usos urbans del sòl s'han distribuït a les ciutats i perifèries metropolitanes. Pel que fa al primer punt, les infraestructures i els usos vinculats a l'activitat industrial, d'una banda, i la residència, d'una altra, han estat les destinacions predominants del sòl consumit en la consolidació física del fet metropolità. Pel que respecta al segon punt, aquests processos d'urbanització s'han donat de forma diferent segons es tracti dels territoris del continuum urbà barceloní, de la primera o segona corona metropolitanes, o la resta d'àrees dins la província, i, alhora, amb diferències dins de cadascun d'aquests àmbits territorials.

El resultat ha estat, així doncs, un veritable procés d'especialització funcional del territori. En el cas concret de la producció de territori residencial també es pot parlar d'una especialització en funció de les diferents tipologies edificatòries que s'hi han desenvolupat. De fet, com es veurà més tard, es pot parlar d'uns dominis "espacials" i "temporals" de les diferents tipologies edificatòries: habitatge unifamiliar, aïllat i adossat, i habitatge plurifamiliar o en bloc. És a dir, que aquesta especialització no només es refereix a la concentració d'una tipologia edificatòria en un territori determinat sinó, també, en un moment específic. L'important desenvolupament del parc d'habitatges durant els últims anys s'ha produït així doncs, sobre la base de progressives especialitzacions locals i zonals del territori residencial.

Si es tenen en compte les diferències morfològiques entre les diverses tipologies edificatòries, un primer fet que cal tenir en compte és el major consum i les majors necessitats de sòl que significa l'habitatge unifamiliar en relació al plurifamiliar la qual cosa fa que sigui un tipus d'habitatge que no es desenvolupa a tot arreu. És un element important a l'hora de valorar el consum de sòl metropolità de les dues últimes dècades, sobretot quan es té en compte que la major part del nou sòl urbanitzat ha adoptat la fórmula de l'edificació de baixa densitat (Serratosa, 1994). Així, el pes d'aquest tipus d'edificació, que integraria la producció d'habitatges adossats i aïllats, significava al 1992 a l'àmbit de la regió metropolitana més de la meitat del territori residencial produït, mentre que al 1987 suposava el 43,7%³⁹. Una altra dada significativa és el percentatge sobre el total d'habitatges acabats: Així, la mitjana per al període 1985-2001 és del 31,4% (vegeu taula 1.3). Igualment, els percentatges de la RMB sobre el total d'habitatges unifamiliars construïts a Catalunya presenten una mitjana per a tot el període de 51% amb màxims molt elevats com l'any 1999 quan els habitatges unifamiliars construïts a la regió metropolitana van sobrepassar el 62% dels habitatges de baixa densitat construïts a Catalunya (vegeu taula 2.4).

Es tracta doncs d'un creixement del parc unifamiliar global a la regió molt important que també es reflecteix a l'escala municipal i que afecta de forma majoritària a un tipus de municipi molt concret. Així, si s'analitza la producció unifamiliar en termes de superfície edificada amb aquesta tipologia edificatòria respecte a la totalitat

³⁸ Aquest ritme en el consum del sòl significaria, per tant, la urbanització diària d'uns 30.000 m². Com s'ha dit moltes vegades, això equivaldria, en termes de consum d'espai, a imaginar la construcció de varis camps de futbol cada dia. Concretament, i per donar una imatge ben explícita, pràcticament 4 terrenys de joc com el Camp Nou al dia: el terreny de joc de l'estadi del Camp Nou té una extensió de 7.140 m². Quatre terrenys de joc com aquest sumarien per tant un total de 28.560 m².

³⁹ Així, l'edificació de baixa densitat superava a l'àmbit de la regió tota la resta d'habitatges construïts a les diferents tipologies d'edificació en urbanització compacta: casc antic, illa tancada (densificació urbana i eixample), i aïllada plurifamiliar (polígons i plurifamiliar aïllada). Al mateix 1992, l'àmbit de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) presentava percentatges inferiors (35,13%). Dades extretes de la publicació *Dinàmiques Metropolitanas a l'Àrea i la Regió de Barcelona* (AMB, 1995).

de la superfície residencial desenvolupada als diferents municipis metropolitans al 1992, hom troba municipis com Tiana, Begues, Cerdanyola, Sant Cugat o Sant Just Desvern, on més del 75% del sòl residencial corresponia llavors a sòl d'edificació unifamiliar, mentre que d'altres com Cornellà, el Prat de Llobregat i els municipis del Barcelonès es situaven amb percentatges inferiors al 25%⁴⁰ (AMB, 1995). Les xifres relatives a la producció residencial completen aquesta diagnosi doncs al primer grup de municipis, l'habitatge unifamiliar representava al 1992 percentatges molt importants sobre el parc construït des del 1987: un 45% a Cerdanyola i Sant Just; un 50% a Sant Cugat; i fins a un 80% a Begues i Tiana. Uns percentatges que, en xifres absolutes, suposaven un parc conjunt lleugerament per sobre dels 6.500 habitatges, un 34% dels quasi 20.000 habitatges que es varen construir en aquests municipis entre 1987 i 1992.

Aquest creixement del parc no només unifamiliar sinó general d'habitatges i el progressiu protagonisme de corones metropolitanes cada cop més llunyanes són resultats que s'han d'entendre lligats a dos elements:

- D'una banda, el procés de suburbanització i de desconcentració de la població, que ha alterat l'estructura del poblament a la província de Barcelona. Les migracions intrametropolitanes i la mobilitat residencial han significat, així doncs, uns canvis de residència que es localitzen primordialment als municipis mitjans i les ciutats intermèdies de la província, amb un protagonisme nou de les localitats entre els 50.000 i els 100.000 habitants i, fins i tot, d'aquelles per sota dels 10.000 habitants.
- D'una altra banda, la important producció d'habitatge a les àrees de segona corona metropolitana i també més llunyanes que han deixat de ser un territori caracteritzat únicament per la segona residència. Així, entre el 1981 i el 1992, la segona corona metropolitana concentrà més de la meitat (el 52%) de l'habitatge nou construït a la regió metropolitana mentre que la primera corona no sobrepassà el 24% (Clusa, 1995). Pel que fa al període aquí analitzat, 1987-2001, es pot dir que la segona corona, amb més de 190.000 habitatges va suposar quasi el 52% del total d'habitatges construïts a la província i més del doble dels 70.000 habitatges construïts a la primera corona.

Aquest canvi de model comença a donar-se, de fet, a partir del 1981, quan tant Barcelona com la resta del Barcelonès frenen l'evolució del parc d'habitatges principals en relació amb els quinquennis precedents. En paral·lel, a la resta de comarques metropolitanes la forta dinàmica tradicional de producció de segones residències ha vingut progressivament acompanyada per la de construcció de parc principal de manera progressivament important. Es configura així una diagnosi territorial en la qual els increments en la producció residencial, reflectits en les xifres anuals de construcció i d'habitatges acabats, poden ser un indicador de volums immigratoris acumulats durant els últims anys. Al mateix temps, en determinats contextos territorials i en alguns moments, aquest desenvolupament de nou habitatge ha pogut correspondre en gran part a tipologies d'habitatge unifamiliar, tant aïllat com adossat. En relació a aquest punt, s'hauria de tenir en compte la diferència que existeix entre la producció unifamiliar adossada i l'aïllada. Mentre que l'habitatge adossat es pot identificar majoritàriament com a volums de noves primeres residències, en el cas dels aïllats, una part dels habitatges produïts s'hauria de considerar com a residència secundària.

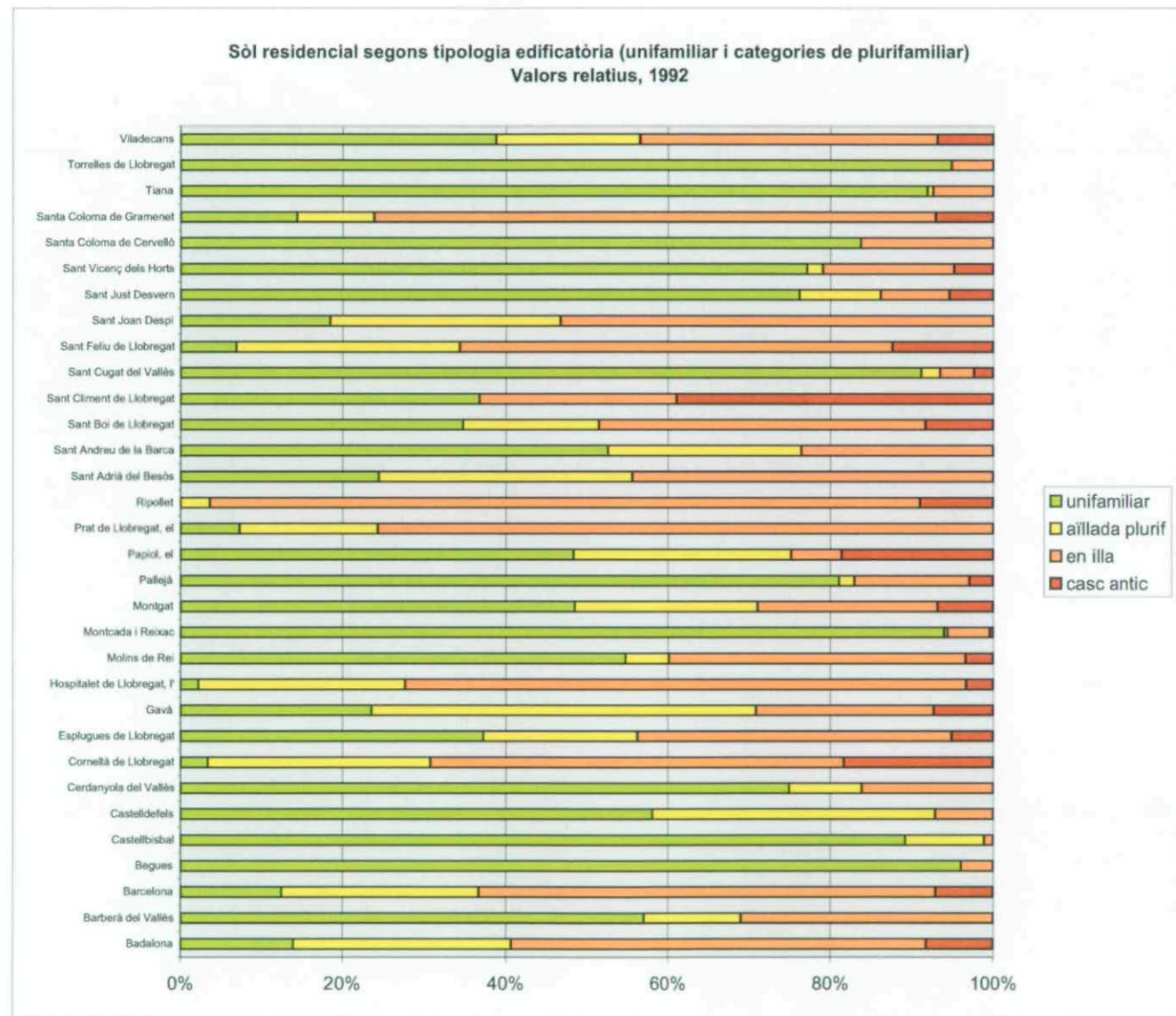
El creixement del tipus d'urbanització dispersa que aquestes tipologies d'habitatge signifiquen, estaria així vinculat a l'evolució de les pautes de mobilitat residencial i les migracions metropolitanes, d'una banda, i amb el canvi del model de producció residencial de les àrees menys centrals abans esmentat.

Per tant, el desenvolupament de tipologies d'habitatge suburbà hauria esdevingut un element estructurant i estructural respecte al procés de metropolització a la província de Barcelona, de la mateixa manera que hauria passat amb altres factors com la mobilitat – obligada i no obligada – de les poblacions, o la relocalització de les activitats econòmiques. Com a verificació d'aquests plantejaments generals es presenta a continuació l'anàlisi de la producció residencial durant el període 1985-2001 a l'àmbit territorial de la província de Barcelona.

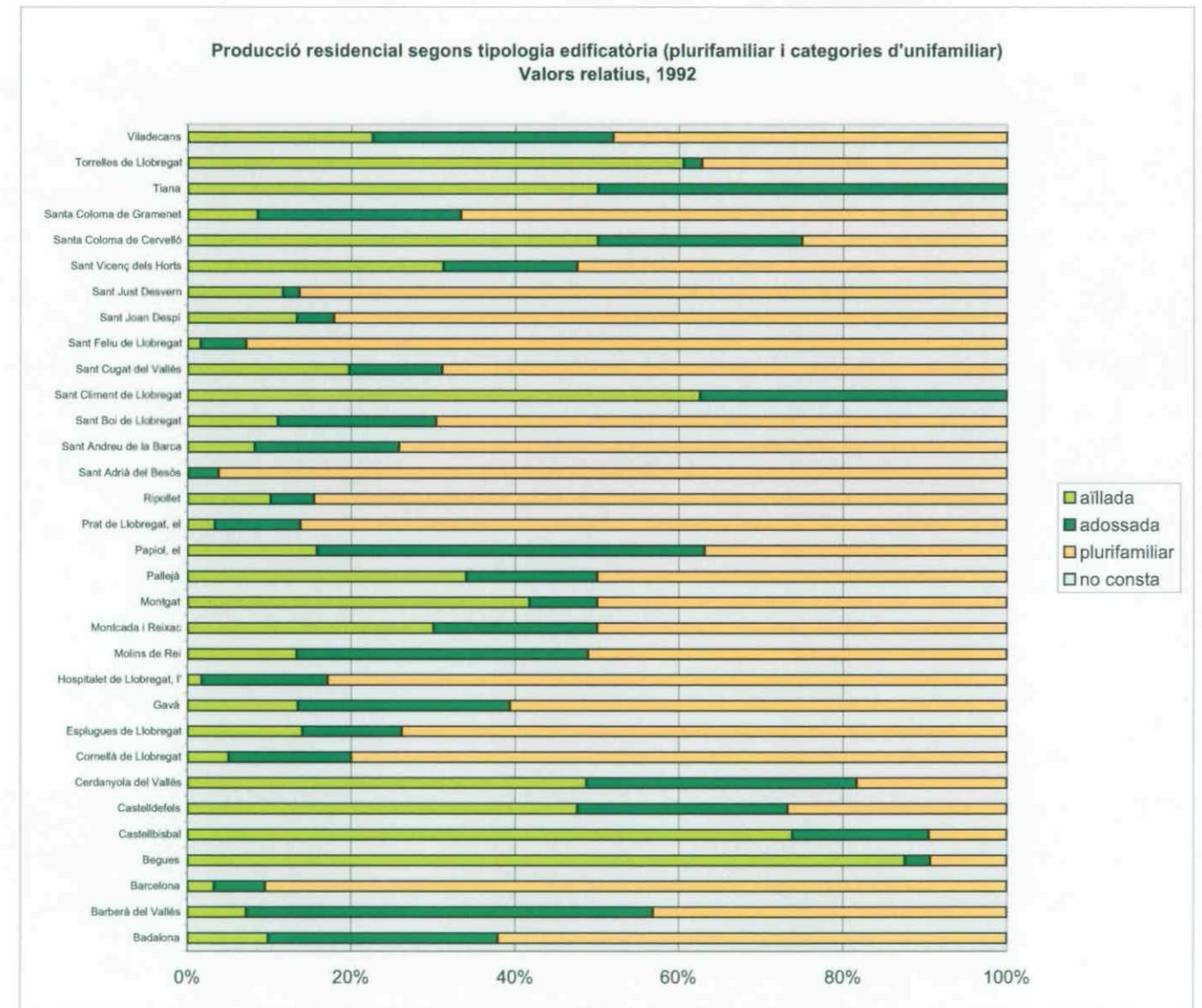
Abans però, de passar a la presentació i sistematització dels resultats de la investigació, és convenient precisar, primer, alguns aspectes metodològics importants.

⁴⁰ Val a dir en aquest punt que, tot i el baix percentatge de sòl unifamiliar sobre total de sòl residencial, Barcelona, amb un total de 3.852 habitatges unifamiliars, representa el 11% dels unifamiliars acabats al conjunt integrat pel Barcelonès, Baix Llobregat i Vallès Occidental i el 6% dels de la RMB.

Comparació de la ocupació de sòl residencial amb la producció d'habitatge segons tipologia. Municipis de la regió de Barcelona, 1992

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de *Dinàmiques metropolitanes a l'àrea i la regió de Barcelona. Àrea Metropolitana de Barcelona, Mancomunitat de Municipis, 1995.*

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona

Bibliografia

AMB (1995) *Dinàmiques metropolitanes a l'àrea i la regió de Barcelona*. Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

CLUSA, Joaquim (1995) "La mobilitat obligada i els àmbits funcionals a la regió metropolitana de Barcelona". A *Papers*, num. 24, (51-68). Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

SERRATOSA, Albert (1994) "Els espais oberts en el planejament metropolità: realitats i propostes". A *Papers*, num. 20, *Els espais oberts: parcs, rius i costes* (37-48). Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

VI. Introducció metodològica

En aquest apartat es destaquen els punts principals que han dirigit la recerca en una o altra direcció. El punt principal es refereix a la qualitat de les dades, l'interval temporal triat i, sobretot, els continguts qualitius que sobre el territori representen les diferents tipologies edificatòries analitzades.

La producció residencial segons tipologia edificatòria. Apunts metodològics

a) En primer lloc, la font utilitzada han estat les dades recopilades pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, parcialment recollides a la publicació "Habitatges iniciats i acabats als municipis i a les comarques de Catalunya" que la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya elabora anualment.

Les dades treballades corresponen als habitatges acabats segons la tipologia edificatòria. Les dades d'habitatges iniciats, molt útils en cas d'analitzar la sensibilitat dels mercats i parcs immobiliaris a les conjuntures econòmiques, no s'han tingut en compte doncs al tractar-se d'un estudi sobre l'impacte territorial de les tipologies de baixa densitat s'han considerat més adients les dades corresponents als habitatges efectivament construïts.

La font discrimina entre habitatges unifamiliars – aïllats i adossats –, d'una banda, i habitatges plurifamiliars, altrament dits 'en bloc', d'una altra. Des del punt de vista metodològic, cal parar atenció a quin és el contingut residencial al que cadascuna d'aquestes tipologies es refereixen. En aquest sentit, s'han de diferenciar dues qüestions:

- En primer lloc, la definició estricta del perfil d'habitatge al que es refereixen les diferents tipologies edificatòries. És a dir, que vol dir exactament habitatge unifamiliar o habitatge en bloc.
- En segon lloc, quin són els perfils de territori que poden acollir les produccions de cadascuna de les tipologies.

Pel que fa al primer punt, s'ha d'establir una primera diferenciació entre l'habitatge plurifamiliar que s'entén a priori com caracteritzador de la urbanització compacta i l'unifamiliar o de baixa densitat, caracteritzador de la urbanització dispersa.

Les diferents tipologies d'edificació plurifamiliar en urbanització compacta inclouen:

- construcció en casc antic
- construcció en illa tancada (en contextos de densificació urbana i d'eixample)
- construcció en edificació aïllada plurifamiliar (en contextos de polígon d'habitatges o d'edificis plurifamiliars aïllats)

Com que a la font de la qual s'han obtingut les dades la xifra d'habitatges plurifamiliars més la d'unifamiliars suposa el 100% dels habitatges totals acabats és obvi que, malgrat l'ambigüitat de la terminologia, s'ha de considerar que el mot "plurifamiliar" està referit a tota la varietat de situacions anteriors. Per tant, les xifres d'habitatges plurifamiliars poden incloure des d'addicions de noves plantes en contextos urbans densificats fins a promocions d'edificació en polígon o torres plurifamiliars aïllades.

Les tipologies d'edificació unifamiliar en urbanització dispersa inclouen diverses categories de vivenda que poden rebre noms diversos tant des del punt de vista arquitectònic com de les definicions en termes de percepció per part dels consumidors d'habitatge: cases adossades o en filera, la casa aïllada, el 'xalet' o la 'casa de camp'. S'ajunten així tipus d'habitatge que com a denominador comú tindrien el fet de no superar generalment les dues plantes d'alçada i generar baixa densitat de població per unitat de superfície. Entren aquí, doncs, tots els tipus d'habitatge diferents a les tipologies característiques de l'edificació compacta abans assenyalades. El tipus de construcció que correspondria a les tres tipologies bàsiques de la urbanització dispersa característica de les ciutats de tradició anglosaxona: la 'detached house', la 'semi-detached house' y la 'terrace house'.

En aquest treball, tot seguint la definició tècnica que la font en fa de l'habitatge unifamiliar, es distingirà entre habitatge 'aïllat' i habitatge 'adossat':

- Habitatge aïllat, sempre exempt i normalment de gran superfície i, eventualment, equipat amb els 'extres' que acompanya l'habitatge de baixa densitat, com el jardí o la piscina. El tipus d'habitatge més proper al perfil o la imatge de la 'casa de camp'⁴¹.
- Habitatge adossat o en filera, generalment de menor superfície i, eventualment, sense aquests altres espais associats o bé compartits de forma comunitària per tots els habitatges de la promoció.

Com que a la font de la qual s'han obtingut les dades no s'especifica la localització específica de les unitats construïdes val la pena matisar que d'igual manera que l'habitatge plurifamiliar inclou una varietat molt àmplia de situacions l'habitatge unifamiliar no només apareix en situacions de dispersió. És a dir, també es construeixen habitatges de baixa densitat en trames compactes, especialment en projectes de renovació urbana de mitjana i gran escala, no només en sectors d'edificació consolidada sinó, fins i tot, en sectors de casc antic on se'n fan promocions d'habitatge adossat, especialment a les ciutats grans.

Pel que fa al perfil de territori que pot acollir uns i altres tipus d'habitatge cal considerar que:

- L'habitatge plurifamiliar pot també desenvolupar-se en sectors d'urbanització no densificada, com àrees turístiques i costaneres, on pot assolir molta importància sense que, necessàriament, es tracti de nuclis urbans importants dins la jerarquia de ciutats ni d'àrees d'urbanització consolidada, com pot passar en sectors del Garraf i del Maresme.
- L'habitatge unifamiliar adossat pot correspondre a territoris metropolitans molt diversos, sempre amb el comú denominador de la baixa densitat dels entorns immediats, però també pot aparèixer als mateixos contextos costaners o d'orientació turística, i juntament amb el plurifamiliar en sectors consolidats de ciutat. Així doncs, si bé no es tracta d'una tendència important, l'habitatge adossat pot aparèixer no només en sectors urbans consolidats sinó, fins i tot, en àrees de casc antic, com passa en algunes zones de Barcelona i d'altres capitals.
- Finalment, l'habitatge aïllat fa referència a un tipus concret de construcció unifamiliar que també inclouria la producció corresponent a l'habitat rural dispers que, en alguns contextos pot ésser important, com pot passar en àrees de l'Alt Penedès i Vallès Oriental.

Per tant, l'ambigüitat de les dades, d'una banda, al incloure amb els mots 'plurifamiliar' i 'unifamiliar' una àmplia varietat de tipus d'edificació, d'una banda, i la gran varietat d'escenaris on poden aparèixer les mateixes tipologies edificatòries, amb un significat territorial sensiblement diferent, d'una altra banda, obliga a mantenir lògiques precaucions a l'hora de valorar els resultats obtinguts a la recerca.

- b) En segon lloc, per a la realització de l'estudi s'ha triat un període força ampli, de quinze anys. Tenint en compte que la dinàmica de la producció d'habitatges i l'activitat de la construcció és molt sensible als cicles econòmics generals, comptar amb un període suficient és bàsic per a no treballar sobre resultats excessivament afectats per una conjuntura econòmica determinada. Les dades utilitzades corresponen doncs als habitatges acabats des del 1985 al 2001, pel que fa a l'anàlisi comarcal, i des del 1987 al 2001, pel que fa a l'anàlisi municipal. Un període suficientment ampli com per poder comparar produccions d'habitatge en moments tant de creixement com de crisi econòmica.

L'any 1985 és el primer any pel qual el Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona reconeix prou garanties considerant la qualitat de les dades sobre habitatge, tipologia edificatòria i superfície dels habitatges nous però únicament pel que fa a les dades agregades a escala comarcal. Malauradament, les dades desagregades a escala municipal no ofereixen la mateixa fiabilitat fins el 1987.

⁴¹ Sobre el perfil d'habitatge que suposa la "casa de camp" i la seva importància dins la percepció dels habitants metropolitans consulteu els resultats de l'Enquesta Metropolitana de la Regió Metropolitana de Barcelona des del 1985, que mostren la predilecció vers aquesta ambigua definició del tipus d'habitatge desitjat, per part dels enquestats.

És a dir, pel que fa als anys 1985 i 1986, tot i que els totals comarcals referits a la quantitat final d'habitatges construïts segons tipologia són fiables, la distribució d'aquest total construït entre la totalitat dels municipis de cada comarca no ofereix suficients llindars de qualitat i molt menys quan es vol considerar la quantitat d'habitatges corresponents a cadascuna de les tipologies edificatòries.

Com sempre que es treballa amb un nombre d'efectius més reduït, la probabilitat d'error és molt més gran que no pas quan es treballa amb volums importants i, en conseqüència, la qualitat final dels càlculs, indicadors comparatius i cartografia a escala municipal seria discutible. És per això que, la sèrie temporal de la producció residencial a escala municipal no comença fins l'any 1987.

Per aprofundir en l'anàlisi del ritme de producció dels habitatges a escala municipal, s'ha analitzat el període 1987-2001 anualment. A més a més, tenint en compte que les produccions anuals poden ser òbviament molt petites quan es treballa amb volums anuals d'un únic municipi i més encara quan s'estan analitzant les diferents tipologies edificatòries – plurifamiliar, aïllat i adossat – independentment, s'ha agregat la informació per configurar una sèrie de triennis d'anàlisi:

- 1987-1989
- 1990-1992
- 1993-1995
- 1996-1998
- 1999-2001

Analitzar l'evolució de la construcció d'habitatges d'aquesta manera garanteix volums de producció d'habitatge més grans i ha fet possible no només copsar el ritme de producció d'habitatge – més continu i constant en uns casos, accelerat i concentrat en moments específics en uns altres – sinó també poder concloure amb claredat quins territoris concrets han estat produint habitatge de baixa densitat i en quins moments determinats durant els últims 15 anys.

- c) En tercer lloc, a falta d'informació desagregada per sota de l'escala municipal, s'ha treballat amb les dades comarcals i municipals. En canvi, el fenomen que s'està estudiant, la urbanització dispersa, es desenvolupa moltes vegades a escala inframunicipal i moltes vegades també sense tenir gaire en compte ni respectar els límits administratius entre un municipi i un altre. És a dir, seria molt útil comptar amb dades de producció d'habitatge desagregades que permetessin agregar paquets de territori independentment del límit municipal. Això permetria ajustar al màxim l'escala del procés d'urbanització dispersa amb l'escala territorial real a la qual té lloc i es manifesta espacialment.

- d) En quart lloc, Pel que fa a l'estudi regional de la producció d'habitatge de baixa densitat, tot i que l'anàlisi municipal ha estat molt valuós, s'han diferenciat diverses unitats territorials de caràcter supramunicipal i supracomarcal. Aquesta opció de mètode ha permès també eliminar els possibles biaixos derivats d'un context local o zonal determinat si més no a l'hora de presentar resultats introductoris i generals car al agregar les dades per grans peces de territori s'aconsegueixen xifres de producció més elevades que garanteixen no arribar a conclusions a partir de càlculs sobre volums edificats poc significatius.

S'han distingit, així, entre les comarques anomenades com 'de primera metropolització', - com el Barcelonès, el Baix Llobregat o el Vallès Occidental –, i les comarques 'de posterior metropolització' – com l'Alt Penedès, el Garraf, el Maresme i el Vallès Oriental –. Les primeres serien comarques que configuren un territori urbà jerarquitzat, organitzat i urbanitzat de forma força definida a partir del creixement del tercer quart del segle XX.

Parlem doncs, d'un nucli madur a la regió metropolitana. Les segones constitueixen un territori on les primeres relacions metropolitanes derivades dels fluxos de segona residència, el fet turístic o les activitats industrials molt localitzades, s'han consolidat i ampliat a partir d'una integració funcional molt més important. Tots dos grups de comarques integren el territori de la regió metropolitana, l'àmbit territorial de la Regió Primera Ampliada.

Finalment, també s'han agregat les xifres de comarques de la Catalunya Central – com l'Anoia, Bages o Osona –, que configuren un territori de frontissa amb la regió metropolitana on poder testar si les dinàmiques d'expansió de l'habitatge de baixa densitat han sobrepassat o estan sobrepassant en aquests moments l'àmbit estricte de la regió metropolitana dins l'àmbit provincial.

- e) En cinquè lloc, a banda d'una anàlisi general de la producció d'habitatges al període 1987-2001, s'ha fragmentat aquest període en diferents triennis per avaluar d'una banda, el ritme de construcció d'habitatges i les diferències entre les diferents tipologies i els seus ritmes de producció al llarg del temps. També ha premès, d'una altra banda, comprovar quins territoris que han estat privilegiats per la localització de l'habitatge de baixa densitat i en quins moments.

D'aquesta manera, s'han pogut detectar, d'una banda, ritmes evolutius diferents segons la tipologia edificatòria, com passa al diferenciar entre els habitatges aïllats – amb una producció molt més constant en el temps –, i els habitatges adossats – amb un model de producció molt més concentrat en determinats moments –. També s'ha pogut distingir, així mateix, entre territoris, grups de municipis o municipis específics que presenten xifres de producció d'habitatges similars però concentrades en moments ben diferents. Així succeeix, per exemple, amb municipis del Baix Llobregat o el Vallès Occidental, que acumulen la seva producció d'habitatges de baixa densitat durant els anys vuitanta i primers noranta, i municipis de comarques del Vallès Oriental o el Bages, on les produccions d'habitatge de baixa densitat es concentren més aviat a partir de mitjans anys noranta.

- f) Finalment, la font a partir de la qual s'han obtingut les dades, inclou també la distribució dels habitatges construïts segons diferents trams de superfície i tipologia edificatòria. És a dir, permet saber doncs quina ha estat la distribució dels nous habitatges dins de cada tipologia segons la seva superfície tots distingint diferents trams: de 0 a 50 m², de 50m² a 70m², de 70m² a 100 m², de 100m² a 125m², de 125m² a 150m², més de 150m².

En el cas d'aquest estudi, i tenint en compte les característiques de l'habitatge de baixa densitat pel que fa a la grandària de les unitats construïdes, semblava clar que els intervals menors – com 'menys de 50 m²' o '50-70 m²' – no serien de rellevància. Al mateix temps, l'interval de superfície màxima que la font recull correspon a 'més de 150 m²', la qual cosa fa impossible localitzar i analitzar la distribució dels habitatges de baixa densitat de major grandària doncs es comptabilitzen tots en el mateix interval. Tenint en compte aquestes qüestions, s'ha decidit plantejar l'anàlisi de les tipologies edificatòries segons la superfície distingint dos grans grups: els habitatges per sobre o per sota dels 150 m². D'aquesta manera es pot discriminar força bé entre els habitatges unifamiliars de menor grandària – majoritàriament adossats – dels més grans – la major part aïllats–.

Val a dir, de totes maneres, que les dades utilitzades fan referència a la superfície construïda que representa l'habitatge i no a la superfície total de la parcel·la. Això fa que sigui difícil, per exemple, associar directament la concentració d'habitatges de major superfície amb majors consums de sòl. Encara que, per la mateixa lògica de les característiques diferencials de les tipologies edificatòries, es coherent pensar que la major superfície construïda dels habitatges unifamiliars més grans significa parcel·les majors i la presència d'elements annexos que signifiquen l'ocupació de més espai, com poden ser el jardí o la piscina, la veritat es que les dades utilitzades es refereixen únicament a la superfície ocupada estrictament per l'habitatge.

Anàlisi empírica I.
La producció residencial segons tipologies edificatòries a la província de Barcelona

